

VIR ŽIVLJENJA

Mokrišča so neprecenljivega pomena za našo prihodnost. Zadržujejo in oddajajo vodo v vodni krog in s tem omogočajo življenje rastlinam, živalim in ljudem na širšem območju. Govorimo torej o območjih, ki so potencial vode za naravo in človeka, o vodi kot nujnem pogoju za življenje živih bitij ter o ekosistemih, ki ob preudarni rabi ohranjajo ta obnovljivi vir.

POZANIMAJ SE. SODELUJ. OHRANJAJ.

CEPA je okrajšava za komuniciranje, izobraževanje, sodelovanje in ozaveščanje javnosti o pomenu in vlogi mokrišč v vsakdanjem življenju. Moto programa CEPA za obdobje od 2009 do 2015 je: "Vsi prispevajmo k preudarni rabi mokrišč." Cilj programa je, da vsi aktivno skrbimo za mokrišča.

MOKRIŠČA NAS POVEZUJEJO

Mokrišča so območja, na katerih narava zbira vodo. Ker zadržujejo vodo, nas varujejo pred poplavami, jo čistijo ter nudijo zatočišča številnim rastlinam in živalim. Mokrišča so pomemben ekosistem, ena od glavnih postaj pri kroženju vode ter bogat vir hrane in pitne vode.

Slovenija je sicer bogata z vodnimi viri, vendar je v preteklosti z regulacijami vodotokov in osuševanjem zemljišč voda hitro odtekla iz pokrajine. Ena od posledic posegov človeka v naravno okolje je znižana sposobnost zadrževanja vode. Za zadrževanje vode so pomembna obraščena rečna korita, mrtvice in rečni rokavi, poplavni logi in druga rahlo ugreznjena zemljišča, ki so občasno poplavljeni. Če bi pri načrtovanju posegov ohranjali ali obnovili takšna območja, bi naravi pomagali zadrževati vodo v pokrajini in bi tako znižali konice visokih voda, pri čemer bi se odtok vode enakomerno porazdelil na daljše obdobje.

Voda je v slovenski zakonodaji opredeljena kot naravni vir, ki ga moramo zaradi ekološke vloge varovati. Leta 2002 smo sprejeli

zakon o vodah, ki je tudi pri nas formalno uvedel načelo trajnostnega upravljanja voda. Kar pomeni, da moramo na porečja gledati celovito in s sodelovanjem vseh. Zavarovanja, varstveni režimi, podeljevanje dovoljenj in koncesij za rabo vode ter izdajanje vodnih soglasij pri posegih so le del takšnega pristopa. Z načrti upravljanja voda bomo varovali tudi ekološke lastnosti vodnega okolja in izpolnjevali svoje obveznosti do sosednjih držav in Evrope. Trajnostno upravljanje voda v Evropi določa direktiva o vodah.

Poplave, suše, izginjanje ledenikov in zelo spremenjeni padavinski vzorci od nas zahtevajo, da pri gospodarjenju z mokrišči začnemo upoštevati njihovo neprecenljivo vlogo.

www.ramsar.si

Izdajatelj: Ministrstvo za okolje in prostor RS, Dunajska c. 48, Ljubljana; www.mop.gov.si
Besedilo: Andrej Hudoklin, Milan Vogrin, Jelena Hladnik, Borut Peric, Lidija Globevnik, Gordana Beltram, Peter Skoberne, Leon Kebe, Vanja Debevec in Jurij Dobravec / **Fotografije:** Notranjski regijski park, Park Škocjanske jame, Iztok Škornik, Milan Vogrin
Oblikovanje besedila: RDEČI OBLAK / **Oblikovanje:** www.bergla.si / **Priprava in tisk:** Medium Žirovnica
Naklada: 2.000 izvodov

Ljubljana, februar 2009

VODNI ZAKLADI SLOVENIJE

Mokrišča za preživetje potrebujejo vodo in nekaj naše pozornosti. Ohranjamo jih lahko z vzpostavljanjem zavarovanih (naravni parki) in varovanih območij nacionalnega (ekološko pomembna območja), evropskega (NATURA 2000) ali svetovnega (Ramsarska konvencija, Konvencija o svetovni dediščini, program človek in biosfera) pomena. Vendar lahko za vsa mokrišča najbolje poskrbimo s trajnostnim obnašanjem.

KRAŠKA LJUBLJANICA

Sistem kraške Ljubljanice (Babno, Loško, Cerkljsko in Planinsko polje, Bloška planota, Rakov Škocjan ter dolini Pivke in Nanošćice) nazorno kaže na povezanost ter soodvisnost površinskih in podzemnih mokrišč. Čeprav so vodotoki razdeljeni v površinske odseke, pripadajo isti reki. S ponori in izviri jih povezujejo podzemna mokrišča. Poleg občasno poplavljenih kraških polj spremljajo mokrišča številne jame in brezna, naravna okna in mostovi, izviri ter ponori. V svetovnem merilu območje izstopa po velikem številu podzemnih živalskih vrst v Krški jami in Postojnsko-planinskem jamskem sistemu.

BOHINJSKO JEZERO IN SOŠKA PRODIŠČA

Območje v samem osrčju slovenskega dela Julijskih Alp se razteza na nadmorski višini od 500 do 2.200 metrov z dolinama Bohinjskega jezera in Triglavskih jezer ter njunim zaledjem. Glavna značilnost območja so močna zakraselost in visokogorski kraški pojavi. Na prelomih med skladi različnih obdobj se pojavljajo za kraško visokogorje precej močni studenci.

Čezsoški prodi in Vrbulje obsegajo večja prodišča z rokavi, rečnimi otoki in mlakami ter kraškimi izviri na poplavnem območju in tako predstavljajo izjemen hidrološki kompleks s številnimi redkimi rastlinskimi in živalskimi vrstami.

ŠOTNA BARJA

Mednarodna pomembnost šotnih barj v Sloveniji temelji na dejstvu, da tu dosega svojo jugovzhodno mejo evropske razširjenosti. Njihovo uničenje bi se močno izrazilo na zemljevidu Evrope. Šotna barja na Pokljuki in Pohorju so zelo posebni ekosistemi. Nanje človek v vsej zgodovini ni neposredno vplival, vendar dejavnosti zadnjih nekaj let povzročajo vse močnejše pritisk, kar se zaradi njihove izjemne občutljivosti hitro kaže v spremembah ekosistemov.

MOKRIŠČA OB SPODNJI SAVI

V spodnjem Posavju najbolj prepoznavna mokrišča predstavljata Dobrava, eden od redkih ohranjenih sestojev nižinskega gozda, ter Jovsi, eden od večjih kompleksov ekstenzivnih travnikov v Posavju. Značaj mokrišča pogojujejo glinena tla, na katerih zastajata padavinska in poplavna voda. Tu so našle zatočišče številne ogrožene rastlinske in živalske vrste, še zlasti izstopa pomen ptic in dvoživk. To je tudi pomemben naravni zadrževalnik in otok ohranjene narave sredi intenzivnih kmetijskih obdelovalnih površin na Krško-brežiškem polju.

KRAKOVSKI GOZD

Krakovski gozd ob spodnjem toku reke Krke obsega največji sklenjeni ostanek nižinskega poplavnega gozda v Sloveniji. Visoka stopnja naravne ohranjenosti gozdnih združb in poplavnih travnikov na obrobju ter prisotnost ogroženih rastlinskih in živalskih vrst izpostavljajo velik naravovarstveni pomen mokrišča.

STARA STRUGA DRAVE

Drava je od Maribora do Središča ob Dravi predvsem pomembna za vodne ptice. Na akumulacijskih jezerih prezimuje skoraj polovica vseh v Sloveniji prezimujočih vodnih ptic, ki se hranijo ob izjemno pestri in še ohranjeni stari strugi Drave.

Mokrišče mednarodnega pomena od leta 1993

SEČOVELJSKE SOLINE

V Krajinskem parku Sečoveljske soline si preteklost in sedanost še vedno podajata roko. Tradicionalno ročno pobiranje soli na solnih parcelah med drugim zagotavlja razmere, ki omogočajo ohranjanje naravne dediščine. Najbolj severno ležeče soline v Sredozemlju in ene od redkih, na katerih se sol še prideluje tako, so postale model sožitja med naravo in človekom. Tu so našli več kot 270 vrst ptic in več kot 50 rastlinskih vrst z državnega seznama ogroženih rastlinskih vrst. Območje poznamo tudi kot prebivališče drugih vrst, npr. rib in nevretenčarjev, ki so se prilagodile življenju v tako slanem okolju in jih zato ne najdemo drugje po Sloveniji.

ŠKOCJANSKE JAME

Z vodo prepojen podzemni svet s svojimi zalogami vode oskrbuje prebivalstvo širšega območja. Škocjanske jame краси izjemen podzemni kanjon, ki se na koncu razširi v čez dva milijona kubičnih metrov prostorno Martelovo dvorano, za katero Reka v ozkih sifonih izginja v globlje in stalno zalite kanale, dostopne le še jamskim potapljačem. Glavni krivec za nastanek tega naravnega čudeža je nepredvidljiva rečica s preprostim imenom Reka, ki se z vodo oskrbuje pretežno iz "vodnega stolpa", imenovanega Snežnik. Ta jo iz večjih in manjših kraških izvirov v bližini Ilirske Bistrice napaja še dolgo po koncu padavin.

CERKNIŠKO JEZERO Z OKOLICO

Ob izjemni biotski raznovrstnosti je porečje znano tudi po ohranjenosti mokrišč, ki bistveno zmanjšujejo poplavno ogroženost. Na Cerkljskem polju najdemo številne habitatske tipe - od vodnih in prehodnih pa do popolnoma kopnih. Najpomembnejše in značilno za polje je, da se zaradi presihanja ta življenjska okolja nenehno spreminjajo, pravzaprav je presihanje njihova lastnost. Jezero je znamenito po svojem podzemljskem vodnem sistemu pritekanja in odtekanja vode. Na površini se kaže v številnih slikovitih kraških pojavih: izviri, bruhalnikih, estavelah, ponorih in ponornih jamah. Velik nacionalni in tudi mednarodni pomen ima tudi kot gnezdišče vodnih in predvsem močvirnih ptic.

NEPOVABLJENI GOSTJE

Invazivne tujerodne vrste so organizmi, ki jih je človek zanesel v okolje, v katerem prej niso uspevali, pri čemer jim ugodne razmere v novem okolju omogočajo hitro povečanje njihovega števila in razširjanje. Med tujerodnimi rastlinami je veliko vrst, ki so po Sloveniji že skoraj splošno razširjene. Drevo robinija je k nam zašlo iz Amerike, okrasni rastlini žlezava nedotika in deljenolistna rudbekija, ki izvira iz Azije oziroma Severne Amerike, sta danes razširjeni ob vseh večjih in manjših rekah ter potokih. Vse tri vrste so pri nas na določenih območjih že povsem izpodrinile domorodne vrste. Zelo razširjene so tudi nekatere živali, ki prav tako izpodrivajo domorodne vrste in z njimi tekmujejo za življenjsko okolje in hrano ter spreminjajo habitate. Iz Amerike je človek prinesel tudi vrste, kot so sončni ostrž, želva rdečevratka in pižmovka. Prvi dve sta bili prineseni kot okrasni akvarijski vrsti, pižmovka pa zaradi krzna.

GENSKO ONESNAŽENJE

Do začetka 20. stoletja je bila soška postrv edina vrsta postrvi v jadranskem porečju. Na začetku prejšnjega stoletja se je z naselitvijo potočne postrvi zgodilo "gensko onesnaženje". Stanje se je do osemdesetih let zelo poslabšalo

in gensko čista soška postrv je bila redkost. Zadnjih deset let so lokalne ribiške družine v Posočju posvetile pozornost njeni vzreji in trend se je obrnil. Danes že obstajajo plemenske jate gensko čistih soških postrvi, poribljavanje z njimi je zelo intenzivno, potočno postrv je prepovedano vlagati, soška pa se vrača v svoje okolje.

BIOMURA

Nikjer drugje v Sloveniji ne bomo našli boljšega primera velike nižinske reke. V donavskem povodju Slovenije je to poplavna ravnica Mure s poplavnimi logi, mrtvicami in mokrotnimi travniki. Z varstvom biotske raznovrstnosti reke Mure (BIOMURA) bomo naši pomembni reki začeli vračati njen naravni značaj. Rečna struga bo povezana z nekdanjimi rokavi. Na razširitev struge se bodo oblikovala nova prodišča in naravne erozijske brežine. Z višjim nivojem podzemne vode bo preprečeno sušenje hrastov, topolov in gabrov. Omogočena bo ohranitev lok in hkrati tudi vlažnih travnikov, saj bo nivo podzemne vode ob reki višji.

SVEŽE ZAVAROVANO

Ljubljansko barje s 160 km² obsega največje območje mokrotnih travnišč v Sloveniji. To je zakladnica raznovrstnih ekosistemov in krajine, ki izraža neponovljiv

mozaik značilnih drobno strukturiranih obdelanih njiv, travnikov, steltnikov, vodnih jarkov in mejic z redkim gozdom ter ostanki nekdanjega obsežnega barja. Barje je med drugim posebno varstveno območje za 22 vrst ptic in ohranitvena območja za 23 živalskih vrst, eno rastlinsko vrsto ter devet habitatnih tipov. Prisotnost več kot dvesto vrst ptic, osemdeset vrst metuljev in štirideset vrst kačjih pastirjev so le suhoparne številke, ki označujejo delček barjanskega naravnega bogastva. Tu je najpomembnejše gnezdišče za kosca in edino za velikega škurha v Sloveniji. Od leta 2008 je območje zavarovano kot Krajinski park Ljubljansko barje.

ŠOLE OB REKI

Park Škocjanske jame je središče ozaveščanja o povezavi narave, kulture in ljudi, ki živijo ob reki Reki. Spoznavanje pomena vode, dragocenih povezav človeka in narave ter krajev, v katerih živimo, krepi našo identiteto in znanje, ki ga potrebujemo za prave in odgovorne odločitve ter varovanje in ustvarjanje svojega okolja, svojega doma ob reki. Svoje poslanstvo uresničujemo skupaj s šestimi šolami, ki se nahajajo ob Reki od izvirov do izliva v morje v Italiji in smo jih leta 2003 povezali v mednarodno mrežo šol. Z izobraževanjem mladih generacij posredno izobražujemo tudi njihove starše in skrbnike v parku ter širše.

